

INESS Policy Note 3/2012

Radovan Ďurana, August 2012

Penzijný systém, kam SMERuješ?

Zhrnutie

- **Reforma dôchodkového systému bude vytvárať v dohľadnej budúcnosti obrovské schodky**
- **Vplyvom reformy klesnú dôchodky dnes ešte pracujúcim státisícom ľudí mesačne o desiatky až stovky eur**
- **Táto reforma nebola posledná, treba sa pripraviť na ďalšie znižovanie dôchodkov**
- **Penzijný systém by mal byť prehodnotený od základov, parametrické zmeny nestačia.**

Zásadná dôchodková reforma bola schválená v rekordnom čase. Nový parlament a vláda to dokázali za cenu porušovania [legislatívnych pravidiel](#), ale hlavne bez znalosti dlhodobých dopadov reformy. Reforma bola prijatá krátkozrakým silovým spôsobom. Zhruba o tretinu zníži výdavky vlády na dotovanie deficitnej Sociálnej poisťovne v nasledujúcich 10 rokoch. To, čo ale príde potom, zdá sa, súčasnú vládu nezaujíma. Malo by to ale zaujímať všetkých mladých pracujúcich. Tzv. [Husákovde deti](#) nielenže budú platiť vyššie odvody, ale veľmi pravdepodobne za to dostanú nízke dôchodky. V nasledujúcom texte kriticky komentujeme reformu prvého a druhého piliera.

Prvý pilier sľubuje, negarantuje

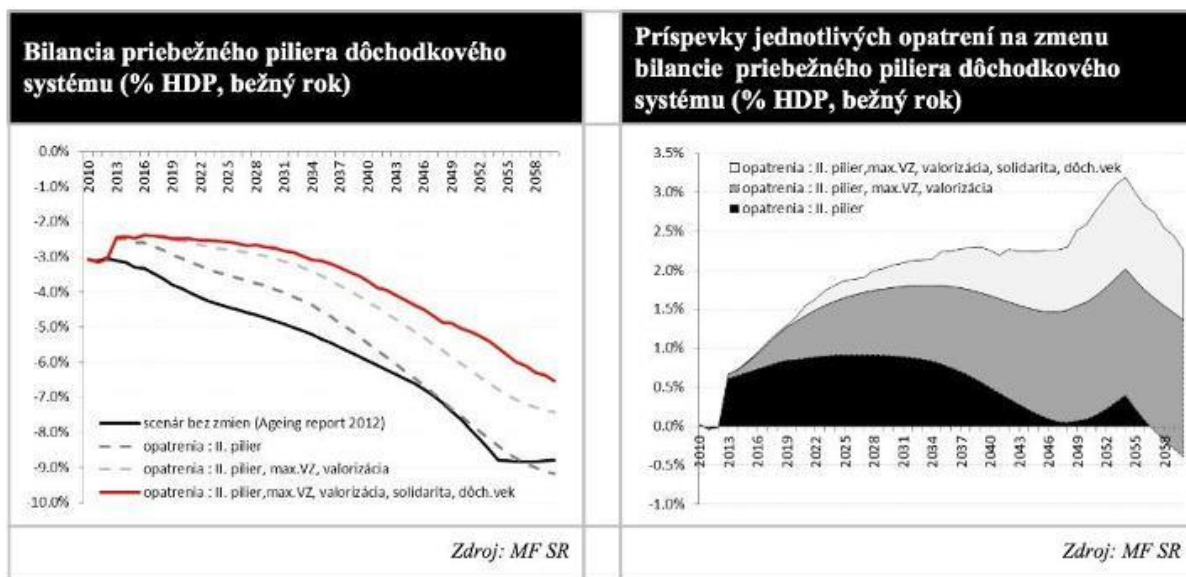
Radičovej vláda pripravila dôchodkovú reformu, resp. [návrhy](#), ktoré podľa vtedajších demografických prognóz mali dostať deficit Sociálnej poisťovne pod kontrolu na úroveň relatívne udržateľného schodku vo výške 1-1,5% HDP¹.

Pôvodné úpravy, resp. návrhy publikované v štúdií IFP boli:

- Postupný rast veku odchodu do dôchodku od roku 2016 (zhruba na 65 rokov v rokoch 2040-2050)
- Znižovanie miery náhrady (pokles miery zásluhovosti a zvyšovanie solidarity)
- Valorizácia dôchodkov o dôchodcovskú infláciu
- Zníženie stropu na 3 násobok priemernej mzdy po dosiahnutí konsolidovaného rozpočtu
- Spomaľovanie rastu hodnoty dôchodku pri rastúcom podiele poberateľov dôchodkov

¹ Dopad týchto opatrení bol kalkulovaný na pôvodných demografických prognózach z roku 2008, nové prognózy zverejnené v tomto roku by tento výsledok pozmenili. .

Nová vláda na nič nové neprišla. Namiesto znižovania stropy zvýšila a rovno pre všetky odvody. A vynechala posledný bod, ktorý do priebežného systému zavádzal faktor bazálnej udržateľnosti (zohľadňoval negatívny demografický trend - pomer prispievateľov a poberateľov dôchodkov). Skopírovala model a nábeh valorizácie o dôchodcovskú infláciu (vrátane populistického nápadu s valorizáciou o pevnú sumu), aj rast veku odchodu do dôchodku. Zmenšením druhého piliera zvýšila nároky na budúce výdavky z prvého piliera. **I napriek tomuto „reformnému“ úsiliu, postavenom hlavne na zvýšení odvodov, vyzerá dlhodobá bilancia penzijného systému tragicky.** Nezverejnilo ju ani ministerstvo financií ani práce, ale riaditeľ IFP na [vlastnom facebookovom profile](#)². Podľa tohto grafu (viď nižšie) sa deficit dostane na poctivých 6% HDP v rokoch 2050 – 2060. Dnešný deficit pri započítaní „veľkého“ druhého piliera dosahuje 2,5%. Výborná reforma, čo povieť?

Zdroj: Facebookový status riaditeľa IFP [Martina Filka](#)

Dočasne posun veku odchodu do dôchodku a zmena valorizácie prispievajú k znižovaniu schodku. Neskôr však aj tieto efekty prevládcuje nepriaznivá demografia. Nastavenie prvého piliera (vrátane schválenej novely) v prostredí starnúcej populácie povedie k rastu podielu výdavkov na dôchodky, v roku 2060 by [mal priebežný pilier prerozdeľovať 13% HDP, v súčasnosti je to 8%](#). V tomto období sa **penzijný systém zmení na schému, v ktorej jeden pracujúci bude musieť zaplatiť dôchodok jednému dôchodcovi**, voľne by sa dala nazvať „Zaplať si svojho dôchodcu“.

² Dlhodobé dopady boli prvýkrát oficiálne zverejnené až spolu s návrhom rozpočtu na rok 2013 v prvej polovici augusta.

Box 1**Zaplat' si svojho dôchodcu**

Pre ilustráciu tohto stavu si zoberme priemernú mzdu a priemerný dôchodok – ako by vyzerala bilancia dnešného pracujúceho, keby si musel platiť svojho dôchodcu. Pri súčasných odvodoch (18 % dôchodkových odvodov + 4,75 % odvodu do rezervného fondu), zaplatí pracujúci z hrubej mzdy 800 eur na dôchodky 182 eur. Aby „zaplatil svojho dôchodcu“ s priemerným dôchodkom 375 eur, musí odvieť ďalších takmer 200 eur, pričom jeho daň z príjmu predstavuje zhruba 74 eur. Chýbajúcich cca 120 eur teda musí zaplatiť na ostatných daniach. Ak minie celú svoju čistú mzdu 619 eur, doplatí zhruba potrebné množstvo daní na DPH, dôchodca svoj dôchodok dostane. Potiaľto bilancia sedí. Ale z čoho bude financované školstvo, dávka v hmotnej núdzi, cesty, zdravotné odvody detí a dôchodcov? (Daň z príjmov právnických osôb predstavuje len 10% daňovo-odvodových príjmov, gro príjmov štátu platia priamo pracujúci).

Charakteristickým znakom I. piliera sa tak stávajú neustále zmeny, garancie neexistujú.

Občan sa dostáva do komplikovanej situácie, keď hľadanie optimálnej stratégie dôchodkového zabezpečenia musí začať odhadovaním politických rizík a možných budúcich zmien v oboch pilieroch. Nestabilita začína byť typickou vlastnosťou. Dobrou ilustráciou je doterajšia a pravdepodobne aj budúca nivelizácia dôchodkov.

Zdroj: [Shooty](#), publikované so súhlasom autora

Nivelizácia

Ak sa verejnosť a politická trieda nechcú vzdať „bezpečného, spoľahlivého“ priebežného piliera, ktorý garantuje výšku dôchodkov, pracujúci sa **musia pripraviť na nivelizáciu (vyrovnávanie) dôchodkov**. To, čo schválil parlament, je len začiatok.

O nízkej dôveryhodnosti priebežného penzijného systému vypovedá jeho historický vývoj. Ešte na konci roku 2007 parlament a zákon pracujúcim sľubovali, že od roku 2015 by mal dôchodca za odvody z trojnásobku priemernej mzdy dostať trojnásobný dôchodok oproti

človeku s odvodmi z priemernej mzdy. Potom prvá Ficova vláda zdvihla limit odvodov na 4 násobok (okrem poistenia v nezamestnanosti a práceneschopnosti). Druhá Ficova vláda ešte pritvrdila a za 5 násobok odvodov bude ponúkať maximálne 2,3 násobný dôchodok (viac v Boxe 2). Zvyšovanie solidarity pri priznávaní dôchodku znamená znižovanie mesačného dôchodku v rozsahu desiatok až stoviek eur, v závislosti od príjmu, ako ilustruje nasledujúca tabuľka. Nedotkne sa len bohatých, dotkne sa každého zamestnanca so mzdou vyššou ako 1,25 násobok priemernej mzdy. V roku 2010 bolo takýchto zamestnancov viac ako 323 000.

Ako sa zmenila výška nároku na dôchodok (ADH 10, priemerná mzda v hospodárstve 800 eur)				
Hrubá mzda zamestnanca počas 40 rokov	1050	1200	1500	2000
Dôchodok za Kaníka (nastavenie v roku 2007)	525	600	750	1000
Dôchodok po Ficovej reforme 2012 (nastavenie platné od roku 2018)	515	560	650	800
Pokles v mesačnom dôchodku v eur	-10	-40	-100	-200

*ADH – aktuálna dôchodková jednotka, Výpočet dôchodku = počet rokov*ADH*POMB, pričom práve úpravou Priemerného osobného mzdového bodu (POMB), dochádza k znižovaniu výšky dôchodku. Ilustratívny prepočet zjednodušene predpokladá rovnaké mzdy, aj priemernú mzdu počas 40 rokov, to však nemá vplyv na jeho výpovednú hodnotu.

A čo sa udeje s „úsporami“ zo znížených vysokých dôchodkov? Vláda nepoužije „ušetrené“ zdroje na znižovanie deficitu Sociálnej poisťovne, ale použije ich na časovo neobmedzené zvyšovanie nízkych dôchodkov (to sa dialo aj v Kaníkovom nastavení, ale malo to skončiť v roku 2015). Tento postup by sa mohol nazývať solidárnym krokom, keby išlo o adresné zvyšovanie dávok tým, ktorí nemohli počas života viac pracovať - zarábať, v skutočnosti však **dôchodok porastie aj tým, ktorí sa vyhýbali plateniu odvodov, boli dobrovoľne nezamestnaní, ženám v domácnosti a podobne.**

Vzhľadom na predpoklad schodku na úrovni 6% HDP v období od roku 2050 (čo je v súčasnosti takmer [celoročný výnos najsilnejšej dane - DPH!](#)), je veľmi pravdepodobné, že schodok prvého piliera bude podobnou metódou znižovaný opäť. Znižovať vysoké dôchodky kvôli [ústavným obmedzeniam](#) ale nie je možné donekonečna. Preto je **pravdepodobné, že v budúcnosti bude znižovaný aj dôchodok človeka s priemernou mzdou, nielen tie vysoké. Pripravte sa na to, že o dvadsať – tridsať rokov sa na súčasný dôchodkový systém budeme pozerat' ako na štedrý.**³

Autor týmto neplače nad hrobom zásluhovosti. Zásluhovosť je nevyhnutná črta priebežného „kvázi-poistného“ systému, ktorú však v situácii *jeden pracujúci na jedného dôchodcu* nemožno naplniť. **Sociálny systém by mal byť solidárny. Koncept zásluhovosti je zdrojom atmosféry nárokovanosti v spoločnosti, ktorý považujeme za nežiaduci (platím vysoké dane, mám teda nárok na prídavky, podporu stavebného sporenia, vysokej školy zadarmo, vysokých dôchodkov atď). Zásluhovosť patrí do komerčnej sféry individuálneho poistenia.**

³ Dnes sa za 40 rokov poberania priemernej mzdy priznáva dôchodok 392 eur, t.j. 62% čistej priemernej čistej mzdy

Box 2

Sľuby nahradili sľuby a tie nahradia ďalšie sľuby...

Stabilitu nastavenia dôchodkového systému slovenské parlamenty a vlády dosiaľ garantovať nedokázali. Nestabilita sa dotýka predovšetkým zamestnancov s príjmom nad 1 000 eur, ktorým za posledných 5 rokov vzrástlo odvodové zaťaženie a klesli nároky na dôchodky. Zvýšenie odvodových stropov podstatne zvýši čistú daň, t.j. objem odvodov, z ktorých nevzniká nárok na dôchodok. Podľa prepočtov Ministerstva financií SR [zverejnených v Návrhu rozpočtu verejnej správy na rok 2013](#) dosiahne táto čistá daň 167 mil. eur v roku 2013. Aby bolo porovnanie klesajúcich sľubov a zvyšujúcich sa odvodov dostatočne ilustratívne, v nasledujúcej tabuľka uvádzame, ako sa vyvíjalo odvodové zaťaženie pracujúceho s príjmom 3 500 eur. Prepočty nezahrňujú predpokladané zavedenie vyššej sadzby dane z príjmu pre tento príjem.

V poslednom riadku je prepočítaný dôchodok takéhoto pracujúceho, ktorý 40 rokov prispieval do systému. **V priebehu 5 rokov mu reformy znížili predpokladanú výšku mesačného dôchodku o 238 eur. Jeho čistá mzda klesla o 137 eur, pričom náklady zamestnávateľa vzrástli o 412 eur (spolu tak odvedie štátu o 549 eur viac, pričom dostane o 238 eur nižší dôchodok).** Ako bolo uvedené vyššie, tento príklad nevolá po návrate Kaníkovho nastavenia, ale ilustruje nestabilitu (absenciu garancií) priebežného penzijného systému.

Ako sa zmenila cena zamestnanca a jeho čistá mzda pri nezmenenej hrubej mzde 3500 eur. Porovnanie nastavení odvodov, keby boli uplatnené v roku 2013	Kaníkove nastavenie odvodov (2007)	Radičovej/Ficove nastavenie odvodov platné pred poslednou novelou	Ficove odvody v roku po novele
Odvody spolu:	1119	1361	1701
Zaplatená daň	608	596	576
Sporenie do II. piliera	212	283	140
Celkové mzdové náklady	4 320	4 499	4 732
O koľko je zamestnanec drahší pre zamestnávateľa	-	179	412
Čistá mzda	2 592	2 542	2 455
O koľko je nižšia čistá mzda oproti Kaníkovi		-51	-137
Daňovo odvodové zaťaženie - nesporiteľ	40%	44%	48%
Daňovo odvodové zaťaženie - sporiteľ	35%	37%	45%
Nárok na mesačný dôchodok po 40 rokoch práce priznaný v roku 2016 (ADH 10,63)	1276	1157	1038
Zmena výšky dôchodku		-119,1	-238

Poznámka: Po odpočítaní milionárskej dane by čistá mzda počas „Kaníkovho“ nastavenia bola 2651,6 eur.

Čo treba spraviť s prvým pilierom? – návrh opatrení

- Spustiť diskusiu o zmysluplnosti poisťnej formy dôchodkového systému, v ktorom dochádza a bude dochádzať k nivelizácii dôchodkov a posúdiť prechod na dávkový, z daní financovaný systém.
- Vek odchodu do dôchodku posúvať od roku 2013 tempom 3 mesiace ročne, po dosiahnutí 65 rokov prehodnotiť potrebnosť a rýchlosť zvyšovania.
- Valorizáciu dôchodkov naviazať na dôchodcovskú infláciu okamžite. Rozsah valorizácie ohraničiť absolútnym rastom vybratej sumy odvodov.

Nie je pekné prirovnávať dôchodkový systém k Augiášovmu chlievu, ale vzhľadom na demografický trend a ekonomickú neistotu je priebežný zásluhový systém pre Slovensko nevhodný. Za neporiadok tiež možno považovať neustále transfery z prebytkových fondov Sociálnej poisťovne do dôchodkového fondu, či existenciu Rezervného fondu solidarity, ktorý nikdy nebol rezervný. Pravidelné zmeny a znižovanie nárokov zvyšujú neprehľadnosť a nepredvídateľnosť systému.

Prvým návrhom je paradigmatická zmena, zrušenie poisťno-odvodového princípu, ktorý dnes sľubuje veľmi ťažko splniteľné. Z nášho pohľadu sa najlepším riešením zdá byť **postupný návrat k dávkovému (nie poisťnému) systému, ktorý nebude falošne simulovať poisťný charakter a zásluhovosť, ale bude priznávať občanom bez majetku a príjmov solidárnu dávku garantujúcu prežitie**. Zásluhovosť na Slovensku nemotivuje k plateniu odvodov, čo dokazuje okrem iného preferencia práce na živnosť alebo na dohodu. Na vyšší štandard by si každý mal našetriť sám.⁴

Keďže však vieme, že ani predchádzajúca koalícia a už vôbec nie súčasná vláda nie je ochotná o takom niečom uvažovať, navrhujeme tiež politicky diskutovateľné úpravy súčasného systému, ktoré nepovedú k tak vysokému deficitu a teda zmiernia dopady súčasného systému na budúce väčšinou ešte nežijúce generácie (ktorým dnes plánujeme 6% schodok). Cieľom je teda nastaviť priebežný systém tak, aby aj v horizonte 40- 50 rokov negeneroval taký výrazný deficit, ako je tomu po práve schválenej novele, keďže na rozdiel od súčasnej vlády vieme, že nie súčasný, ale budúci deficit je rozhodujúci problém. **Súčasní dôchodcovia z pohľadu vývoja tohto problému nie sú podstatní. Podstatní sú súčasní pracujúci, ktorým sa sľubuje nesplniteľné.**

Vek odchodu do dôchodku

Zvyšovať vek odchodu do dôchodku je potrebné od zajtra. Neexistuje žiadna legislatívna prekážka, prečo by vek odchodu do dôchodku nemohol byť zvyšovaný od zajtra⁵. Naopak, na okamžité predĺžovanie veku odchodu do dôchodku existuje dôvodov dost – **doba dožitia = doba poberania dôchodku sa u mužov aj žien od prijatia Kaníkovej⁶ reformy zvýšila o viac ako rok**. Z tohto dôvodu je aj navrhovaný rast o zhruba 50 dní ročne neadekvátne pomalý. Lotyší budú zvyšovať vek [odchodu do dôchodku na 65 rokov tempom 3 mesiace](#)

⁴ Nižšie dôchodky by mohli do istej miery pozitívne pôsobiť na vyššiu plodnosť, viď napr. štúdia o vplyve penzijného systému na plodnosť:

https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=IIPF66&paper_id=344

⁵ U žien by išlo o mierne komplikovanejší vzorec, vplyvom práve prebiehajúceho procesu dobiehania mužov.

⁶ Pre zjednodušenie porovnávania používame pre verzie zákona o Sociálnom poistení pred rokom 2008 označenia „Kaníkove nastavenia“, „za Kaníka“.

[ročne](#). Česi o dva mesiace a pre dnešných tridsiatnikov nebude platiť 65 ale [rovno 67 rokov](#). Pri posune o 3 mesiace ročne by 65ka platila na Slovensku za 12 rokov. Samozrejme, zjednodušenie zamestnávania a flexibilita trhu práce je tu nevyhnutnou komplementárnou podmienkou, aby bolo vytvorené prostredie, kde ľahko vznikajú nové pracovné miesta (pre dôvody pozri kapitolu Valorizácia nižšie).

Valorizácia

Zrušiť valorizáciu o pevnú sumu, zaviesť valorizáciu o dôchodcovskú infláciu od zajtra a rozsah valorizácie dôchodkov ohraničiť rastom odvodových príjmov. Valorizácia o pevnú sumu predstavuje transfer zdrojov od „bohatých“ dôchodcov smerom k mase s nižšími dôchodkami. **Parlament tak pristúpil k reálnemu 5 rokov trvajúcemu zníženiu časti dôchodkov (hoci to tak nenazýva).** Ide o jeden z najzávažnejších krokov (merané politickou priechodnosťou) úpravy dôchodkového systému. Bohužiaľ, tieto zdroje nie sú použité na znížovanie deficitu penzijného systému, ale na neadresné zvyšovanie nižších dôchodkov. Bez analýzy. Bez nastavenia cieľa požadovanej dôchodkovej distribúcie (čo je ideálom tejto vlády – všetci dôchodcovia s rovnakým dôchodkom?). Vládu nezaujíma, či nízky dôchodok vznikol nečinnosťou, neochotou pracovať, alebo vplyvom zdravotných komplikácií.

Rovnako postupný päťročný prechod na dôchodcovskú infláciu nemá žiadne opodstatnenie. Diera v Sociálnej poisťovni dosahuje 1,8 mld. eur. Desiatistom zamestnancov vzrastú odvody o stovky eur, státisícim o desiatky eur. Okamžitý nábeh na dôchodcovskú infláciu by spomalil valorizáciu dôchodkov v jednotkách eur. Nemožno teda hovoriť o asociálnom opatrení, keďže nedochádza k zmrazeniu dôchodkov, ale zachovaniu ich kúpyschopnosti.

Diskusia o valorizácii je podstatná, ale naviazanie na konkrétnu štatistickú veličinu je menej dôležité ako skutočnosť, že valorizácia nie je nijako limitovaná rastom odvodov, ktoré zaplatia pracujúci. Ak pracujúca generácia čelí vysokej nezamestnanosti, ak priemerná mzda nerastie, ak prirodzene klesá počet pracujúcich, alebo ak vláda nie je ochotná zvyšovať odvody, jednoducho ak nerastú odvodové príjmy, z čoho sa majú valorizovať dôchodky? Je možné zvyšovať príjmy dôchodcov, keď pracujúca populácia vyššie príjmy nemá? To je obrátená stránka priebežného systému, na ktorú sa tak často a rado zabúda. Priebežný systém majú všetci radi, keď na jedného dôchodcu pracuje 5 ľudí. No keď sa karta obráti, tak dôchodcovia zabúdajú na to, že je to pracujúca masa, kto podmieňuje ich blahobyť, nie vláda. **A že počas pracovného života platili vysoké odvody, a teraz im má kúpna sila klesať? Áno, priebežný systém má charakter pyramídovej hry, keďže dôchodky súčasných pracujúcich nebudú vyplácané z výnosov ich odvodov, ale z odvodov dnes ešte nežijúcich nových účastníkov tejto hry. Škrtenie súčasných aj budúcich pracujúcich vysokými odvodmi a daňami je pílenie si konára pod vlastným zadkom.**

Druhý pilier

Prečo je dôležitý II. pilier?

Znižovanie odvodov do II. piliera zvyšuje budúce nároky na výdavky z prvého piliera. Pohľad na grafy vývoja deficitu priebežného piliera však naznačujú, že zmeny v II. pilieri ho pomáhajú znižovať a nie naopak. Skutočnosť je však taká, že dochádza k posunu pozitívneho

efektu sporenia za rok 2060⁷. Do roku 2040 tak bude priebežnému systému „pomáhať“ vyšší príjem z odvodov zmenšením II. piliera, lepšia demografia (zvýšenie odhadu počtu pracujúcich v období 2040 a viac oproti pôvodnej prognóze o 8,5%) a hlavne nižší počet sporiteľov vďaka dobrovoľnému vstupu do druhého piliera.

To neznamená, že zníženie odvodov do druhého piliera je správny krok. **Iste, druhý pilier má veľa zásadných nedostatkov, v podstate ide až o tretie najlepšie riešenie.** Prvým by bolo prenechanie zodpovednosti za úspory na verejnosť, druhým by bolo povinné sporenie, avšak v podstatne voľnejšom, menej regulovanom prostredí, s možnosťou odkladať sporenie v závislosti od vlastných potrieb sporiteľa. Dnešné nastavenie je z mnohých pohľadov ťažko pochopiteľné. Skúste napríklad zodpovedať otázku, prečo by si mal človek s príjmom 4 000 eur mesačne povinne sporiť z celej mzdy vo fondoch s neistým výsledkom, keď povedzme práve spláca hypotéku v dome, v ktorom bude žiť? Alebo aký je rozdiel medzi piliermi, keď prvý sľubuje výplatu na základe budúcich odvodov, a druhý budúcich daní (v roku 2010 bola podľa [OECD](#) zhruba polovica úspor v štátnych dlhopisoch)? **Druhý pilier treba principiálne reformovať, ale iným spôsobom, ako sa to deje teraz.**

Aj napriek nedostatkom by mal byť II. pilier zachovaný, pretože plní dve zásadné funkcie. Čiastočne **obnovuje osobnú zodpovednosť za dôchodkové zabezpečenie.** To je proces, ktorý trvá desiatky rokov. Dnešné nastavenie II. piliera, v ktorom má sporiteľ minimálne dôvody aktívne manažovať úspory vďaka preneseniu všetkých právomocí a zodpovedností na DSS, predlžuje proces „zvykania“ si na osobnú zodpovednosť. Druhý pilier z tohto pohľadu môže priniesť ovocie v podobe aktívnejšieho prístupu sporiteľov za niekoľko desiatok rokov (preto dáva dnešné robenie prieskumov finančnej gramotnosti také slabé výsledky. Masa sporiteľov pochopiteľne nevie o investovaní nič, keďže vláda im založila DSSky, ktoré tomu majú rozumieť). K „zvykaniu“ si na sporenie a zodpovednosť za seba bude dochádzať postupne, dôležité budú najmä prvé výplaty z fondov. Znižovanie váhy sporenia je z tohto pohľadu kontraproduktívne, **malá suma pochopiteľne v mysliach ľudí devaluje sporenie na akýsi bonus, ktorý im snáď štát nezoberie. Druhý pilier zatiaľ prežil, pričom k jeho významnej redukcii došlo pri deficite, ktorý je menej ako polovičný v porovnaní s prognózou v roku 2060.**

Postupné zvyšovanie odvodu na 6% sa môže javiť ako signál, že aj súčasná vláda považuje druhý pilier za akceptovateľný spôsob reformy penzijného systému. Ale ako ide tento signál dohromady so zavedením dobrovoľného vstupu do druhého piliera, čo je jednoznačný prejav nedôvery k II. pilieru? Práve zrušenie automatického vstupu (s dlhoročnou lehotou na vystúpenie) je najdôležitejší oslabujúci prvok II. piliera. **Ani nie tak zníženie spravovaného objemu peňazí formou nižších odvodov, ale hlavne obmedzenie budúceho počtu sporiteľov – čiže jeho politickej váhy – ho oslabuje.** Odhaduje sa, že len 10-15 % populačného ročníka vstúpi do druhého piliera. Z tohto pohľadu je prísľub zvyšovania odvodov, ktorý začne snáď (!) platiť o 4 roky, a zdvihne sadzbu len na 6% až v roku 2024, len minimálnou kompenzáciou pre pracujúcich s vyššími príjmami (viď tabuľka v boxe 2).

Tou druhou funkciou je zníženie vysokého daňovo-odvodového zaťaženia pracujúcich (dnes cca 50% z ceny práce). Presun úspor do prvého piliera bude pre časť obyvateľstva (tú, ktorá sa nedožije dôchodkového veku a tú, ktorá zarába viac ako priemernú mzdu) de facto

⁷ Na túto skutočnosť upozorňuje materiál MF SR – [Implicitné záväzky](#)

daňou, platbou, z ktorej im ani ich dedičom nevzniknú žiadne nové nároky. Druhý pilier teda zvyšuje mieru slobody nakladania s vlastnými zdrojmi.

Dobrovoľné príspevky?

Zavedenie dobrovoľného príspevku do II. piliera v situácii, keď si každý rozhladený daňovník kladie otázku, či vôbec druhý pilier prežije, považujeme za nezaujímavú ponuku. Na druhej strane práve dobrovoľné príspevky by mohli zvýšiť šance druhého piliera na prežitie, pretože už sa naň nebude dať pozerat' ako na „ukradnuté odvody Sociálnej poisťovne“. Túto hypotézu však podlamuje jednoduchá otázka – bol by to taký problém rozdeliť sporiteľove úspory a zhodnotenie na povinné a nepovinné?

Dlhopisy či akcie?

Pri hodnotení reformy II. piliera sa takmer vôbec nespomína „dobrovoľný“ prechod sporiteľov do garantovaných fondov a zrušenie povinnosti viesť indexové fondy, čiže kroky, ktoré potvrdzujú „presvedčenie“ súčasnej vlády o (ne)potrebnosti II. piliera. Zákon ukladá povinnosť DSSkám oboslať sporiteľov so žiadosťou, či chcú ostať v negarantovanom fonde. **Kto neodpovie nie, automaticky prestupuje do garantovaného fondu. Nevyžaduje sa teda súhlas, ale nesúhlas. Vláda rozhodla za sporiteľov.** Ide o podobnú stratégiu, ako v prípade dobrovoľného vstupu do druhého piliera, keďže sa dá predpokladať, že väčšinou sporitelia nezareagujú. Naším cieľom nie je predávať negarantované fondy DSSiek. Ide o upozornenie na nekoncepčnosť prístupu k II. pilieru. Rozporupnosť spočíva v skutočnosti, že samotná myšlienka II. piliera je postavená predovšetkým na schopnosti akciových trhov zhodnocovať vložené investície a na obmedzení závislosti od daňových príjmov Slovenska. Investorovi s priemerným vekom slovenského sporiteľa sa podľa štandardných učebníc investovania odporúča istý primeraný podiel akcií. Negarantované fondy tento podiel rozhodne nedosahujú, no i napriek tomu vláda neaktívnych sporiteľov z týchto fondov ženie do garantovaných fondov. A pritom zákon obsahuje bezpečnostnú poisťku, podľa ktorej človek musí od istého veku presúvať úspory do garantovaného fondu.

Ako ďalej – prehľad navrhovaných opatrení v II. pilieri

Nasledujúce návrhy do istej miery zohľadňujú realitu súčasnej politickej scény, snažia sa parametricky vylepšiť existujúce nastavenie, nie od základu reformovať druhý pilier.

- 1) Znížiť výšku odvodu do druhého piliera na 2-3 násobok priemernej mzdy. Rozdiel medzi 2-5 (3-5) násobkom priemernej mzdy môže sporiteľ naďalej ukladať v DSS, alebo použiť podľa vlastnej potreby, aj za cenu zdanenia tejto čiastky daňou z príjmu. Zamestnanci s nadštandardným príjmom majú dostatok príležitostí, ako zhodnotiť vlastné zdroje (investícia do nehnuteľností, investícia do vzdelania vlastných detí apod.) Nie je potrebné, aby ich štát nútil šetriť z celej ich mzdy v situácii, keď existuje reálne riziko zrušenia II. piliera.
- 2) Zrušiť povinnosť potvrdiť nesúhlas prestupu do druhého piliera
Pokiaľ štát považuje vysoký podiel sporiteľov v akciových fondoch za dôsledok finančnej nevzdelanosti, mal by sa zamerať na tento problém, a nie vyháňať sporiteľov do fondov s nízkym potenciálom zhodnotenia.

- 3) Obmedziť reguláciu DSS, ktorá umožní vznik nových flexibilnejších subjektov. Správnu výšku poplatkov nejde určiť. Preto potrebujeme viac konkurencie. Obmedzenie regulácie znamená aj rozšírenie investičných možností DSS.
- 4) Ponechať doteraz platné ustanovenie, ktoré umožní sporiteľov v primeranej časovej lehote vystúpiť z druhého piliera

Záver

Zdá sa, že na nasledujúcich dvadsať rokov by mohla vláda zakonzervovať deficit prvého piliera na 2% HDP, pričom zhruba 0,6% HDP bude dôsledok existencie druhého piliera, 1,4% bude výsledkom neprimeraného nastavenia a vysokej miery nezamestnanosti. Zastavenie rastu deficitu zabezpečí zvyšovanie odvodov ľudí s vyššími príjmami, zmenšenie druhého piliera, čiastočne postupný rast veku odchodu do dôchodku. Potom nevyhnutne začnú deficity rásť rýchlejšie. **Kto má dnes dvadsať rokov pred dôchodkom, mal by poriadne prehodnotiť svoje dôchodkové očakávania. Dnešné odkladanie liečby bude znamenať vyššie náklady v budúcnosti, buď v podobe nižších dôchodkov, alebo vyšších odvodov a ešte neskoršieho odchodu do dôchodku, alebo v kombinácii týchto opatrení. Penzijný systém naďalej ostáva nedoriešeným problémom.**

INESS, v Bratislave 30.8. 2012